

Vấn đề quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay

TS. VŨ HUYỀN NGÀ

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: ngakbc75@gmail.com

Nhận ngày 2 tháng 10 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 11 năm 2023.

Tóm tắt: Quyền tác giả tại Việt Nam đã được quy định chi tiết trong Bộ luật Dân sự năm 2015, Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005 (được sửa đổi, bổ sung năm 2009, 2019 và 2022). Hoạt động sáng tạo của tác giả là yếu tố quan trọng nhất, là cơ sở cho quyền sở hữu của tác giả, đồng thời cũng là cơ sở cho xã hội công nhận lợi ích mọi mặt của tác giả đối với tác phẩm. Tác giả đã tiến hành khảo sát thực trạng về quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam trên 3 tờ báo điện tử, với 2 vấn đề đặt ra là: Tác phẩm ảnh báo chí chưa thể hiện rõ sự sáng tạo của tác giả; Các tòa soạn báo sử dụng ảnh không kèm tên tác giả. Từ đó đề xuất 3 giải pháp cơ bản nhằm hạn chế thấp nhất các vi phạm về quyền tác giả ảnh báo chí.

Từ khóa: tác giả, quyền tác giả, ảnh báo chí.

Abstract: Copyright in Vietnam has been specifically regulated in the Civil Code of 2015, the Intellectual Property Law of 2005 (amended in 2009, 2019, and 2022). The creative activity of the author is the most important factor, the basis for the author's ownership rights, and is also the foundation for society to recognize the various benefits the author brings to their work. The researcher conducted a survey on the current status of copyright in press photography in Vietnam in three electronic newspapers, addressing two issues: Press photo works do not clearly demonstrate the author's creativity and editorial offices use photos without crediting the author. Consequently, three basic solutions are proposed to minimize violations of press photography copyrights.

Keywords: author, copyright, press photography.

1. Cơ sở pháp lý về quyền tác giả

Quyền tác giả tại Việt Nam đã được quy định chi tiết trong Bộ luật Dân sự năm 2015, Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005 (được sửa đổi, bổ sung năm 2009, 2019 và 2022). Trong Luật Sở hữu trí tuệ quy định rõ: "Tác giả là người trực tiếp sáng tạo tác phẩm. Trường hợp có từ hai người trở lên cùng trực tiếp sáng tạo tác phẩm với chủ ý là sự đóng góp của họ được kết hợp thành một tổng thể hoàn chỉnh thì những người đó là đồng tác giả" (Điều 12a Luật sở hữu trí tuệ - Điều này được bổ sung theo quy định tại Khoản 4 Điều 1 của Luật số 07/2022/QH15 sửa đổi bổ sung một số điều của Luật Sở hữu trí tuệ, có hiệu lực kể từ ngày 01/01/2023). Quyền tác giả là quyền của tổ chức, cá nhân đối với tác phẩm do

minh sáng tạo ra hoặc sở hữu.

Cũng theo Luật Sở hữu trí tuệ Việt Nam, quyền tác giả bao gồm quyền nhân thân và quyền tài sản. Quyền nhân thân gồm các quyền: Đặt tên cho tác phẩm; đứng tên thật hoặc bút danh trên tác phẩm, được nêu tên thật hoặc bút danh khi tác phẩm công bố, sử dụng; công bố, phổ biến hoặc cho người khác công bố tác phẩm, bảo vệ tác phẩm không cho người khác xuyên tạc, không cho người khác sửa đổi, cắt xén tác phẩm dưới bất kỳ hình thức nào gây phương hại đến danh dự và uy tín của tác giả. Quyền tài sản của tác giả bao gồm: Đối với tác giả đồng thời là chủ sở hữu tác phẩm có các quyền như được hưởng nhuận bút; được hưởng thù lao khi tác phẩm được sử dụng; được hưởng lợi ích vật chất từ việc

cho người khác sử dụng tác phẩm dưới các hình thức như xuất bản, tái bản, trưng bày, triển lãm, biểu diễn, phát thanh, truyền hình, ghi âm, ghi hình, chụp ảnh; dịch, phóng tác, cải biên, chuyển thể, cho thuê; được nhận giải thưởng đối với tác phẩm mà mình là tác giả. Đối với tác giả không đồng thời là chủ sở hữu tác phẩm có các quyền tài sản đối với tác phẩm mà mình là tác giả thì được hưởng nhuận bút; được hưởng thù lao khi tác phẩm được sử dụng; được nhận giải thưởng đối với tác phẩm mà mình là tác giả. Chủ sở hữu không đồng thời là tác giả, được hưởng lợi ích vật chất từ việc sử dụng tác phẩm dưới các hình thức xuất bản, tái bản, trưng bày, triển lãm, biểu diễn, phát thanh, truyền hình, ghi âm, ghi hình, chụp ảnh; dịch, phóng tác, cải biên, chuyển thể, cho thuê.

Câu hỏi đặt ra là: Ảnh báo chí có là tác phẩm được bảo hộ và người sáng tạo nên tác phẩm ảnh báo chí có được bảo hộ quyền tác giả hay không?

Tác phẩm nhiếp ảnh quy định tại điểm h khoản 1 Điều 14 của Luật Sở hữu trí tuệ, là tác phẩm thể hiện hình ảnh của thế giới khách quan trên vật liệu bất sáng hoặc trên phương tiện mà hình ảnh được tạo ra hay có thể được tạo ra bằng bất cứ phương pháp kỹ thuật nào (hóa học, điện tử hoặc phương pháp khác). Hình ảnh tĩnh được lấy ra từ tác phẩm điện ảnh hoặc tương tự như điện ảnh không được coi là tác phẩm nhiếp ảnh mà là một phần của tác phẩm điện ảnh đó.

Trong các nghiên cứu về ảnh báo chí, các nhà nghiên cứu thống nhất rằng ảnh báo chí là những bức ảnh phản ánh hiện thực khách quan một cách chân thực và sống động thông qua giây phút bấm máy. Ảnh báo chí nhấn mạnh tính chân thực, tính định hướng, tính thời sự, tính đại chúng và tính thẩm mỹ. Tuy nhiên, việc nghiên cứu ảnh báo chí dưới góc độ là tác phẩm trước đây không thường được nhắc tới, bởi ảnh báo chí vốn được các biên tập viên ở Việt Nam nhìn nhận dưới hình thức ảnh kèm bài viết. Ảnh báo chí được nhắc tới với vai trò là tác phẩm báo chí độc lập, là trong các sách □Cơ sở lý luận ảnh báo chí□ của tác giả Nguyễn Tiền Mão; □Ảnh tin□ và □Giáo trình phóng sự ảnh□ của tác giả Vũ Huyền Nga và ở một số bài viết về lý luận nhiếp ảnh của tạp chí Nhiếp ảnh của Hội nghệ sĩ nhiếp ảnh Việt Nam.

Theo khoản 7 Điều 3 Luật Báo chí của Việt Nam năm 2016 có quy định: □Tác phẩm báo chí là đơn vị cấu thành nhỏ nhất của sản phẩm báo chí, có nội dung độc lập và cấu tạo hoàn chỉnh, gồm tin, bài được thể hiện bằng chữ viết, âm thanh hoặc hình ảnh□ Trong Luật sở hữu trí tuệ cũng đã nói rõ ở Điều 14: Trong các loại hình tác phẩm được bảo hộ quyền tác giả gồm có tác phẩm báo chí (mục 1.c) và tác phẩm nhiếp ảnh (mục 1.h). Ở một số nước phát triển, các bức ảnh chụp, trước tiên, đều được bảo hộ như một kết quả lao động tinh thần của người chụp bởi một đạo luật riêng. Ở Đức, các bức ảnh được bảo hộ bởi bộ luật □Luật liên quan tới khía cạnh quyền tác giả đối với tác phẩm nghệ thuật tạo hình và chụp ảnh□ Luật này bảo hộ các bức ảnh với phạm vi hẹp hơn Luật Quyền tác giả. Như vậy, tuy không nhắc đến cụ thể hoặc không có các điều luật riêng dành cho tác phẩm ảnh báo chí, nhưng các quy định về luật cũng đã nhắc đến vấn đề tác phẩm và quyền tác giả của ảnh báo chí. Đây là cơ sở để các nhà nghiên cứu về báo chí nói chung và ảnh báo chí nói riêng tiếp tục các nghiên cứu về quyền tác giả của ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay.

2. Một số vấn đề đặt ra đối với quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay

Tác phẩm ảnh báo chí chưa thể hiện rõ sự sáng tạo của tác giả

Trong công ước Berne (Điều 2, khoản 8) không công nhận bảo hộ quyền tác giả cho những thông báo về sự kiện hàng ngày, những tin tức hỗn hợp mà thực chất chỉ là những thông báo đơn giản trên báo chí. Tuy vậy, các tác phẩm báo chí đăng trên báo ngày hoặc tạp chí cũng được công nhận theo tiêu chuẩn của quyền tác giả, nhưng không phải là sự công nhận chung chung, mà tùy vào từng trường hợp cụ thể, do thông thường thì nhiều bài chỉ đơn giản là mô tả sự kiện mà không mang dấu ấn cá nhân của người viết. Áp dụng với các tác phẩm ảnh báo chí, có thể nhận thấy một số lượng lớn các tác phẩm được đăng tải trên báo Việt Nam hiện nay không thể hiện dấu ấn cá nhân của người chụp. Các phóng viên ảnh do chịu áp lực về số lượng ảnh phải thực hiện trong ngày, đã không dành đủ thời gian cho sự sáng tạo về tạo hình. Trong số ba tờ báo được khảo sát, báo Tiền phong điện tử có sự đầu tư về

hình ảnh khá rõ ở chuyên mục Văn hóa, tuy nhiên dấu ấn cá nhân của tác giả vẫn chưa thật nổi bật. Việc các tác giả ảnh báo chí chú trọng quá nhiều đến việc đưa tin đầy đủ và kịp thời, phần nào đã khiến cho những bức ảnh bị lặp đi lặp lại về bố cục, góc chụp và khoảnh khắc chụp, dẫn đến sự nhàm chán.

Qua khảo sát ba tờ báo điện tử Tiền phong (tienphong.vn), Pháp luật Việt Nam (baophapluat.vn) do tác giả thực hiện và Giáo dục và thời đại (giaoducthoidai.vn), trên chuyên mục Chính trị - Xã hội trong tháng 4/2023, bố cục ảnh được sử dụng nhiều nhất là bố cục chính diện: Báo Tiền phong là 315/527, Pháp luật Việt Nam là 196/385, Giáo dục thời đại là 377/703, tất cả đều hơn 50% trên tổng số các bức ảnh chụp về lĩnh vực chính trị của mỗi báo. Ảnh báo chí về hoạt động chính trị chiếm vị trí quan trọng trên mỗi tờ báo, được các báo chú trọng đầu tư về nhân lực, là các phóng viên ảnh có kinh nghiệm. Do đó, số các tác phẩm ảnh báo chí có tên tác giả được ghi nhận nhiều nhất là ở lĩnh vực này. Tuy nhiên, việc tạo nên phong cách và dấu ấn riêng vẫn chưa được nhìn thấy ở các tờ báo được khảo sát. Ở Việt Nam, mảng ảnh nội chính và thời sự chính trị là thế mạnh của Thông tấn xã Việt Nam, với các phóng viên ảnh có bề dày kinh nghiệm và kỹ năng chụp ảnh tốt. Tuy nhiên, những yêu cầu khắt khe về tạo hình bao gồm cả các khoảnh khắc ghi hình, đã phần nào làm giảm bớt tính sáng tạo của các phóng viên ảnh. Thực tế đã cho thấy, người phóng viên ảnh - tác giả của các tác phẩm ảnh báo chí có thể sáng tạo ở bất kỳ lĩnh vực nào, bao gồm cả lĩnh vực ảnh thời sự chính trị. Phóng viên ảnh Nguyễn Khánh của báo Tuổi trẻ đã chia sẻ về điều này trên trang Facebook cá nhân của anh: *“Và đôi khi, bạn nên mở rộng những khuôn hình. Bên cạnh những bức ảnh mang tính an toàn, hãy cố tìm tòi những góc chụp khác, những khoảnh khắc khác. Nó sẽ khiến công việc của bạn bớt đi sự nhàm chán và tránh đi vào một lối mòn”*

Ví dụ: Một trong những bức ảnh chụp về thời sự chính trị mang dấu ấn cá nhân của người chụp, là sự lắng đọng của thời gian và cảm nhận sâu sắc về khoảnh khắc ghi hình của tác giả.

Dấu ấn cá nhân là kết quả của quá trình hoạt động sáng tạo của tác giả tác phẩm ảnh báo chí. Hoạt

động sáng tạo của tác giả là yếu tố quan trọng nhất, là cơ sở cho quyền sở hữu của tác giả, đồng thời cũng là cơ sở cho xã hội công nhận lợi ích mọi mặt của tác giả đối với tác phẩm. Đối với tác phẩm ảnh báo chí, sự sáng tạo của tác giả không chỉ nằm ở khả năng phát hiện đề tài, mà còn nằm ở tư duy tạo hình để tạo thành hình ảnh. Tư duy về tạo hình của tác giả ảnh báo chí ngoài việc sử dụng thành thạo các yếu tố tạo hình là ánh sáng, màu sắc, đường nét và khoảnh khắc bấm máy, anh ta còn cần có tư duy mới để tạo nên những hình ảnh độc đáo mang dấu ấn cá nhân. Nhiếp ảnh thế giới sẽ còn nhắc tới những tác giả ảnh báo chí với dấu ấn cá nhân đặc sắc, như: James Nachtway với những góc chụp cận cảnh tượng cảnh chiến đấu, nỗi đau và sự mất mát; Robert Doisneau với bố cục ảnh cổ điển và trữ tình ở bất kỳ tình huống nào; Carsten Peter với những giây phút bấm máy mập mé giữa bờ vực của sự sống và cái chết v.v□

Tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng đi dạo cùng với Tổng bí thư, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình trên con đường Xoài nổi liền Phủ Chủ tịch với Nhà sàn Bác Hồ. Lễ đón chính thức ông Tập Cận Bình diễn ra chiều 12/11/2017 do Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng chủ trì với nghi thức cao nhất dành cho nguyên thủ quốc gia. Sau hội đàm chính thức, hai lãnh đạo đã cùng chứng kiến việc ký kết 12 văn kiện hợp tác giữa hai nước. Ảnh: Nguyễn Khánh - Báo Tuổi trẻ

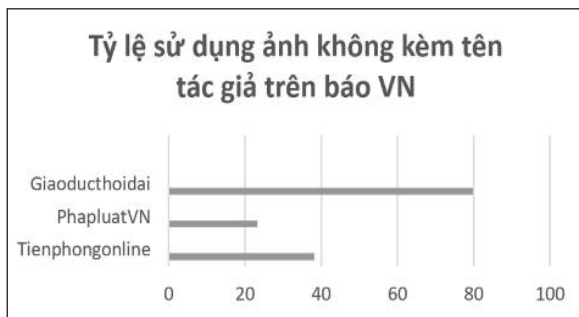
Công ước Berne đã có nhiều buổi thảo luận riêng về việc bảo hộ các bức ảnh. Những đại diện của

nước Pháp cho biết, tòa án Pháp phân biệt ảnh chụp mang tính sáng tạo được hưởng bảo hộ quyền tác giả với những ảnh chụp đơn giản không được bảo hộ quyền tác giả. Đại diện của Đức, Thụy Sĩ và Ý nghiêng về hướng bảo hộ các bức ảnh một cách tổng quát như bảo hộ thành quả lao động, chứ không phải bảo hộ quyền tác giả, trừ trường hợp đặc biệt. Sau các cuộc thảo luận, Công ước Berne thống nhất rằng chỉ những bức ảnh nào thể hiện được dấu ấn sáng tạo cá nhân của tác giả thì mới được bảo hộ quyền tác giả.

Như vậy có thể thấy, tính sáng tạo trong quá trình tạo nên tác phẩm ảnh báo chí, là yếu tố quyết định việc tác phẩm ảnh báo chí có được bảo hộ quyền tác giả hay không. Trên thực tế, việc phân biệt tác phẩm ảnh báo chí có tính sáng tạo và tác phẩm ảnh báo chí không có tính sáng tạo là điều không dễ dàng gì, bởi sự hạn chế của phương tiện tạo hình và chiều sâu không gian của hình ảnh thể hiện trên một mặt phẳng.

Các tòa soạn báo sử dụng ảnh không kèm tên tác giả

Trong một khảo sát do nhóm sinh viên chuyên ngành Báo in khóa 40 của Học viện Báo chí và Tuyên truyền thực hiện trên 3 báo điện tử Tiền phong (tienphong.vn), Pháp luật Việt Nam (baophapluat.vn), và Giáo dục và thời đại (giaoducthoidai.vn) trong vòng 1 tháng (từ tháng 01/4 - 01/5/2023), số lượng các bức ảnh được đăng tải không có tên tác giả kèm theo chiếm số lượng khá cao: Báo Tiền phong là 734/1926 (38,1%), Pháp luật Việt Nam là 584/2514 (23,2%), Giáo dục thời đại là 4475/5604 (79,8%).

Biểu đồ so sánh tỷ lệ các báo sử dụng ảnh không kèm tên tác giả

Khi một tác phẩm ảnh có đính kèm tên tác giả cũng có nghĩa là người đó đã được khẳng định quyền nhân thân đối với tác phẩm của mình, như

trong Luật Sở hữu trí tuệ Việt Nam đã nêu rõ: *Quyền nhân thân gồm các quyền: Đặt tên cho tác phẩm; đứng tên thật hoặc bút danh trên tác phẩm, được nêu tên thật hoặc bút danh khi tác phẩm công bố, sử dụng; công bố, phổ biến hoặc cho người khác công bố tác phẩm*. Và cùng với việc ghi tên mình cùng với tác phẩm, tác giả cũng đồng thời bảo vệ tác phẩm không cho người khác xuyên tạc, không cho người khác sửa đổi, cắt xén tác phẩm dưới bất kỳ hình thức nào gây phương hại đến danh dự và uy tín của tác giả.

Luật Sở hữu trí tuệ của Việt Nam xác lập quyền tác giả ảnh báo chí dưới hình thức cơ chế bảo hộ tự động, dựa vào chính hành vi tạo ra tác phẩm ảnh báo chí của tác giả, mà không phụ thuộc vào bất cứ thể thức, thủ tục nào. Quyền tác giả ảnh báo chí phát sinh một cách mặc nhiên và nó được thiết lập từ thời điểm tác phẩm đó được thể hiện, dưới hình thức khách quan mà người khác có thể nhận biết được. Như vậy, việc các tác phẩm ảnh được đăng tải không kèm theo tên tác giả vô hình chung đã làm giảm đi phần nào tính pháp lý và là cơ hội nảy sinh các hành động vi phạm quyền tác giả. Đối với tác phẩm ảnh báo chí, việc gắn tên tác giả cùng với tác phẩm chính là gắn trách nhiệm và nghĩa vụ của nhà báo đối với tác phẩm của mình. Khi một tác giả công bố tác phẩm ảnh báo chí của mình, cũng đồng nghĩa với việc tác giả đó phải chịu trách nhiệm đảm bảo tính chân thực khách quan, sự chính xác về con người, sự kiện được nêu trong tác phẩm. Nếu đối với các tác phẩm nghệ thuật, quyền tác giả được bảo vệ là những điều mới mẻ thậm chí là những hình tượng chỉ có trong tưởng tượng được hiện thực hóa thành bức tranh, bức tượng, tiểu thuyết, bộ phim, thì đối với tác phẩm ảnh báo chí, quyền tác giả của ảnh báo chí được bảo hộ chú ý nhiều hơn tới nội dung xác thực và hình thức thể hiện sáng tạo.

Qua trao đổi với một số thư ký tòa soạn báo ở Việt Nam hiện nay về việc tại sao không đưa kèm tên tác giả cùng với tác phẩm ảnh báo chí, cho thấy nổi lên một số nguyên nhân sau:

Một: Các tác giả của các bức ảnh không quan tâm tới vấn đề này, tỷ lệ này khá cao, thể hiện nhiều ở các tác phẩm ảnh đăng kèm bài viết.

Hai: Các biên tập viên sử dụng và biên tập ảnh

dựa vào thói quen. Theo họ, các bức ảnh do tác giả bài viết đưa vào kèm theo bài viết thì mặc nhiên có thể được coi là của tác giả bài viết chụp. Trường hợp ảnh không xác định được người chụp, sẽ được ghi vào là ☐Ảnh minh họa☐hoặc ☐Nguồn: Internet☐, để đảm bảo rằng ảnh được sử dụng là ☐hợp lệ☐.

Trong khảo sát do tác giả thực hiện nghiên cứu về thực trạng sử dụng ảnh báo chí trên một tờ báo mạng điện tử khá uy tín ở Việt Nam là tờ Dân trí trong tháng 4/2023, cho thấy một góc khác bức tranh toàn cảnh của việc thực hiện quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay.

Ảnh ghi đầy đủ tên tác giả	Ảnh minh họa	Ảnh ghi "Nguồn Internet"	Tổng số
5404	350	2010	7764

Bảng khảo sát số liệu ảnh trên báo Dân trí từ ngày 01/4 đến ngày 30/4/2023

Nếu phân tích từ biểu đồ tỷ lệ quyền tác giả được thực hiện trên báo Dân trí trong một tháng, chúng ta sẽ cho rằng cơ quan báo đã không có bất cứ vi phạm nào về quyền tác giả ảnh báo chí, cũng tương tự đối với các tờ báo khác hiện nay ở Việt Nam, bởi tỷ lệ các bức ảnh có tên tác giả vẫn chiếm số lượng lớn (70%). Tuy nhiên, nguy cơ vi phạm quyền tác giả là không hề nhỏ, xuất phát từ ☐thói quen☐ và phương thức sử dụng ảnh trên báo Dân trí nói riêng và các báo khác ở Việt Nam nói chung.

Trước tiên, ảnh minh họa được sử dụng trong các tác phẩm báo chí không được coi là ảnh báo chí. Tuy nhiên, khi sử dụng kèm theo một tác phẩm báo chí (Bài viết, bài phỏng vấn v.v.), thì những thông tin trong hình ảnh sẽ không chỉ đơn giản ☐mang tính chất minh họa☐ Ví dụ: Một tờ báo phản ánh về thiệt hại của một đám cháy rừng ở Việt Nam, nhưng lại

lấy hình ảnh đám cháy ở Australia để đưa kèm vào bài viết, điều này đã khiến nhiều người Việt Nam lo lắng về mức độ thiệt hại của đám cháy, bởi họ đang ở rất gần với đám cháy về mặt địa lý. Mặc dù vai trò của ảnh minh họa không phải phản ánh chính xác và trung thực về hiện thực được phản ánh trong bài viết giống như ảnh báo chí, nhưng rất nhiều những bức ảnh được sử dụng làm ảnh minh họa là ảnh báo chí. Tuy nhiên, khi sử dụng bức ảnh để minh họa, các biên tập viên không ghi tên tác giả, điều đó khiến người xem bị nhầm lẫn về thông tin sự kiện trong bức ảnh và thông tin được phản ánh trong bài viết.

Mặc dù tỷ lệ sử dụng ảnh dẫn nguồn Internet trên báo Dân trí không cao (26%), tuy nhiên việc sử dụng ảnh từ nguồn Internet tiềm ẩn khá nhiều nguy cơ về vi phạm quyền tác giả ảnh báo chí, trong trường hợp tác giả của bức ảnh đã có những xác nhận về bản quyền và không muốn hình ảnh do mình chụp được sử dụng trên báo chí. Bên cạnh đó, những bài viết về các đề tài có liên quan đến yếu tố nhạy cảm (tham nhũng, tội phạm, nạn nhân bị xâm hại, buôn bán người, phân biệt chủng tộc v.v.), thì hình ảnh lấy nguồn từ Internet có thể khiến gây tranh cãi từ phía công chúng và từ chính những nhân vật được phản ánh trong bức ảnh.

Có thể thấy, vấn đề quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay đã được các cơ quan báo chí quan tâm, tuy nhiên sự quan tâm vẫn chưa được đầy đủ. Để đảm bảo số lượng ảnh cần thiết, các biên tập viên chấp nhận sử dụng một số lượng ảnh nhất định mà không biết chính xác ai là tác giả của tác phẩm ảnh được sử dụng, điều này có thể làm nảy sinh các vấn đề liên quan đến bản quyền ảnh báo chí. Bên cạnh thực tế là đơn vị sử dụng các bức ảnh mà không được sự cho phép của tác giả có thể bị kiện, thì các nhân vật trong bức ảnh cũng có thể nộp đơn kiện cơ quan báo chí vì đã xâm phạm quyền riêng tư. Để phát triển môi trường báo chí truyền thông lành mạnh, ý thức quan tâm về quyền tác giả ảnh báo chí nói riêng và quyền tác giả tác phẩm báo chí nói chung là điều cần được thực hiện thường xuyên và đầy đủ, từ phía các cơ quan quản lý báo chí truyền thông và từ chính các tác giả ảnh báo chí.

3. Một số giải pháp cho vấn đề quyền tác giả

ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay

Mỗi tác giả cần nâng cao ý thức về quyền tác giả

Giải pháp đầu tiên cho vấn đề quyền tác giả ảnh báo chí là giành cho các tác giả. Các tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay bao gồm các phóng viên, các cộng tác viên với tư cách là những người trực tiếp tạo nên các bức ảnh, các biên tập viên với tư cách là người chỉnh sửa và hoàn thiện nội dung tác phẩm ảnh, tất cả cần tự ý thức về quyền và trách nhiệm của mình trong quá trình sáng tạo tác phẩm ảnh báo chí. Người phóng viên ảnh khi đưa ảnh tới bàn biên tập, ngoài việc cung cấp đầy đủ nội dung thông tin về những con người, sự kiện được phản ánh trong bức ảnh, anh ta cũng cần cung cấp thông tin (tên hoặc bút danh) của bản thân (kèm theo mô tả khái quát về hoàn cảnh ra đời của tác phẩm). Điều này không chỉ giúp các biên tập viên tiến hành công việc thuận lợi mà còn là yếu tố khiến mỗi tác giả phải có trách nhiệm hơn với chính tác phẩm của mình.

Tác giả của các tác phẩm ảnh báo chí không chỉ có nhiệm vụ phản ánh mọi thứ thật truyền cảm thông qua góc chụp, đường nét, bố cục hay khoảnh khắc ghi hình mà còn phải đảm bảo những thứ hiện lên trong bức ảnh là chính xác, không sắp xếp, không sắp đặt. Chỉ khi tác giả cảm thấy hài lòng về những gì mình truyền tải trong bức ảnh, khi đó tác giả sẽ không còn ngại ghi tên mình kèm theo tác phẩm.

Các tòa soạn báo bổ sung các phương thức quản lý việc sử dụng ảnh trên báo

Trong hoạt động quản lý báo chí truyền thông, các nhà quản lý có thể bổ sung các phương thức quản lý mới cho các tác giả, tác phẩm ảnh báo chí. Ví dụ: Để đối phó với tình trạng sao chép hình ảnh đang ngày càng tăng cao do sự dễ dàng tìm kiếm nguồn ảnh trên môi trường truyền thông số, các cơ quan báo chí truyền thông có thể kết hợp với các đơn vị công nghệ thông tin để kiến tạo các phần mềm nhận biết các bức ảnh bị sao chép hoặc đã được tác giả xác nhận quyền tác giả. Từ đó tránh được hành vi xâm phạm/ấn cấp bản quyền.

Nội dung thông tin của ảnh báo chí và quyền tác giả ảnh báo chí là 2 đối tượng không thể tách rời của hoạt động quản lý báo chí. Quản lý quyền tác giả ảnh báo chí cũng chính là quản lý nội dung thông tin của tác phẩm ảnh báo chí. Để hoạt động quản lý

có hiệu quả, ngoài việc chú trọng tới công nghệ, các nhà quản lý phải thường xuyên quan tâm và phát triển đến con người. Bên cạnh các khóa học bồi dưỡng nâng cao nghiệp vụ, các tòa soạn báo và các cơ quan truyền thông cũng cần mở rộng các khóa bồi dưỡng kiến thức về luật, đặc biệt về luật sở hữu trí tuệ, để từ đó mỗi tác giả có ý thức hơn về quyền và nghĩa vụ gắn liền với tác phẩm của mỗi người.

Hoàn thiện các quy định, các văn bản quy phạm pháp luật bảo vệ quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam

Việc xây dựng hành lang pháp lý cho các hoạt động của báo chí ở Việt Nam đã và đang được tiếp tục. Các quy định về quyền tác giả đã được bàn và nêu trong Luật dân sự, Luật Sở hữu trí tuệ. Trong Luật Sở hữu trí tuệ đã nhắc tới khái niệm "tác giả" (Điều 12) và loại hình tác phẩm được bảo hộ quyền tác giả là "tác phẩm nhiếp ảnh" (1.h điều 14), nhưng chưa có bàn chi tiết tới "tác phẩm ảnh báo chí" và "quyền tác giả ảnh báo chí". Từ thực tế cho thấy, cùng với ngôn ngữ viết của báo in, ngôn ngữ âm thanh của phát thanh, ngôn ngữ hình ảnh động của truyền hình, thì ngôn ngữ hình ảnh tĩnh của ảnh báo chí cũng đang đóng vai trò không thể thiếu trong quá trình truyền thông.

Sự phát triển mạnh mẽ của môi trường truyền thông số ở Việt Nam và trên thế giới đang là động lực, là thời cơ để hoạt động báo chí truyền thông phát triển theo hướng thân thiện, hiện đại và tiến gần hơn tới mọi đối tượng công chúng truyền thông, nhưng cùng với đó môi trường truyền thông số cũng có thể trở thành điều kiện để phát triển các hành vi vi phạm quyền tác giả của từ các tác phẩm văn học, nghệ thuật tới các tác phẩm báo chí. Việc hoàn thiện các quy định, các văn bản quy phạm pháp luật bảo vệ quyền tác giả ảnh báo chí ở Việt Nam hiện nay là việc nên làm và cần làm ngay./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ luật Dân sự năm 2015
2. Luật Báo chí 2016
3. Luật Sở hữu trí tuệ năm 2005 (được sửa đổi, bổ sung năm 2009, 2019 và 2022)
4. Nguyễn Văn Nam, Quyền tác giả - Đường lối nhập không trái hoa hồng (2016), Nhà xuất bản Trẻ